

VERN OM LIVET

Nr. 2 2020

*Pris til
modig debattant ... 10*

*Likeverd i
bioteknologiens tid ... 12*

*Rockesokk over hele
landet ... 19*

ALLE VÅRE DAGER

INGRID LAGER PODKAST OM DØDEN

VERN OM LIVET

Medlemsblad utgitt av Menneskeverd
Nr. 2 2020

Generalsekretær og ansvarlig redaktør:
Morten Dahle Stærk
morten@meneskeverd.no

Redaktør:
Susanne Ward Ådlandsvik
susanne@meneskeverd.no

Adresse:
Storgaten 10 b, 0155 Oslo
22 34 09 00
post@meneskeverd.no
www.meneskeverd.no

Layout: Miriam Sæter
Forsidefoto: Thomas Leikvoll

Gaver til Menneskeverd:
3000.15.51228

Menneskeverds styre:
Marit Ecklo Brevik, styreleder
Grete Yksnøy Martinsen, nestleder
Tore N. Forset, styremedlem
Magne Supphellen, styremedlem
Ragnhild H. Aadland Høen, styremedlem
Ingrid Vatnar Eikje, styremedlem (permisjon)
Arnfinn Løyning, styremedlem
Anne Gustavsen, styremedlem
Ingebjørg N. Hauge, 1. vara

Rådgivende utvalg:
Faglig etisk utvalg og markedsutvalg

Opplag: 9.000
Trykkeri: Østfold Trykkeri

Medlem av
Innsamlingskontrollen

Menneskeverd er Norges eneste livsvern-organisasjon og jobber for å fremme livsrett, likeverd og livshjelp. Vi vil synliggjøre verdien av ethvert menneskeliv: Fra før vi er født, ved nedsatt funksjonsevne og ved livets avslutning.

Menneskeverd har to hovedroller: For det første vil vi gjennom aktiv formidling bygge kunnskap og holdninger, og motivere til innsats for menneskeverdet. Dermed vil vi være et kompetansesenter for dem som søker informasjon om våre temaer.

Menneskeverd bygger sitt arbeid både på det kristne menneskesynet og på Lejeune-erklæringen, som begge sier at alle menneskeliv er like mye verdt.

Synspunkt som kommer til uttrykk i Vern om livets artikler og reportasjer, står for forfatterens/ intervjuobjektets egen regning. Menneskeverds meninger kommer til uttrykk gjennom lederen og kommentarer skrevet av personer i Menneskeverds stab.

Vern om livet arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk.

ISSN: 0333-158X

ROCKESOKK FOR FJERDE ÅR PÅ RAD

Siden 2017 har Menneskeverd vært med og markert FNs internasjonale dag for Downs syndrom med kampanjen #Rockesokk her i Norge. I år fikk vi med oss stiftelsen VI, statsminister Erna Solberg, hekkeløper Karsten Warholm og rytmisk gymnastikk-trener Katelyn Garbin.

Rockesokk markerer den internasjonale dagen for Downs syndrom, som er 21. mars. Budskapet er enkelt: Vi oppfordrer deg til å gå med to ulike sokker denne dagen for å vise at du setter pris på mangfold. Vi løfter frem at alle er vinnere, uavhengig av egenskaper og diagnoser.

«Rock Your Socks» er opprinnelig fra USA, og i 2006 ble den første internasjonale dagen for Downs syndrom markert. Men hvorfor akkurat 21. mars? Jo, de som har Downs syndrom blir født med tre eksemplarer av kromosom nr. 21, derav 21/3. Verdensdagen brukes til å spre kunnskap om Downs syndrom og til å løfte frem betydningen av hvert enkelt menneske.

Stadig flere har blitt med å markere Rockesokk de siste årene, og i fjor delte regjeringen et bilde av alle statsrådene som stilte opp i to forskjellige sokker. Over 50 000 nordmenn trykket «skal» eller «interessert» på Facebook-arrangementet for et år siden, og over 500 000 så kampanjefilmen vår.

«Jeg tror på muligheter for alle. Derfor er jeg med på Rockesokk. Delta du også», sier statsminister Erna Solberg i årets film, som vi har laget i samarbeid med stiftelsen VI. Stiftelsen jobber for å gi personer med nedsatt funksjonsevne like muligheter til et fullverdig liv og vil bidra til at flere mennesker med funksjonsnedsettelse opplever høyere livskvalitet, forbedret helse, økt mestringstro og mer sosial kontakt.

«Det heter ikke oss og dem – det heter vi», sa Birgit Skarstein da hun mottok Livsvernprisen i februar 2019. Og det er det Rockesokk handler om. Vi er alle mennesker, og vi er alle like mye verdt. Sammen står vi opp for likeverd og mangfold, og det gleder oss å se at Rockesokk-kampanjen får stadig større oppslutning.

Maria Elisabeth Selbekk
Informasjonsansvarlig i Menneskeverd

INN H O L D

10

GLIMT FRA
LIVSVERNPRISUTDELINGEN

12

LIKEVERD I
BIOTEKNOLOGIENS TID

16

ØNSKER MER FOKUS PÅ
ETTERVIRKNINGER

18

HISTORISK LAVE ABORTTALL

4
SETTER ORD
PÅ DØDEN

MENNESKEVERDS STAB

Morten Dahle Stærk
Generalsekretær
(permisjon)

Maria Victoria K. Aanje
Kommunikasjonsrådgiver
(permisjon)

Susanne Ward Ådlandsvik
Informasjonskonsulent

Kristin Rudstaden
Undervisningsansvarlig

Ingrid Vatnar Eikje
Undervisningskonsulent

Bjarne Fevang
Administrasjonsleder

Møyfrid Eriksen
Markedskonsulent

Anne Kari Sorknes
Administrasjonssekretær

Karianne S. Dinnesen
Undervisningsansvarlig
(permisjon)

Sara Marie Grimstad
Undervisningskonsulent
(permisjon)

GIR DØDENE ET SPRÅK

Hva får en 24-årig, relativt nygift kvinne til å fordype seg i døden? Ingrid Vatnar Eikje har aldri tatt en blodprøve, vært i kun én begravelse og tenkt minimalt på døden. Helt til nå. I podkasten «Alle våre dager» utforsker hun blant annet hvordan det oppleves å miste et barn og hva som skal til for å leve videre etter å ha tatt livet av et annet menneske.

TEKST SUSANNE WARD ÅDLANDSVIK
FOTO THOMAS LEIKVOLL

I podkasten «Alle våre dager» presenterer Ingrid Vatnar Eikje historier om døden – og sine egne refleksjoner.

Dette har jeg ikke gjort før, så det får jeg helt sikkert til, tenkte Ingrid Vatnar Eikje i kjent Pippi Langstrømpe-stil da ideen om podkast dukket opp i fjor høst. Og det er ikke bare pågangsmotet hun har til felles med den kjente barnebokfiguren fra Villa Villekulla. Også hårfargen er lik.

Dykker ned i det mest brutale

Det siste året har Ingrid vært ansatt i et vikariat som undervisningskonsulent i Menneskeverd. Hun har reist rundt i Norge og undervist konfirmanter, folkehøgskoleelever og andre unge om etiske dilemmaer som abort og aktiv dødshjelp. At det var døden som skulle bli tema for podkasten, var mer eller mindre tilfeldig.

– Vi snakket om hvilke av Menneskeverds temaer som ville passe i en podkast, og jeg spurte meg selv hva jeg hadde mest lyst til personlig. Hvis det ikke er spennende for meg, blir det avslørt med én gang. Lyd er så nakent og sårbart. Man kan ikke justere eller fikse på sin egen stemme. Døden var et spennende tema fordi det koster meg å jobbe med det. Det blir noe som dirrer fordi man hører at det koster meg noe.

– Hva er det som gjør at det koster?

– Det koster meg fordi jeg ikke har opplevd døden sånn skikkelig. Farmoren min døde da jeg var 16. Det er den eneste begravelsen jeg husker at jeg har vært i, men det var ikke et dødsfall som forandret livet mitt. Jeg har ikke vært syk eller opplevd bunnløs sorg, men jeg vet at det vil komme. Hvem er det som vil dykke ned i det mest brutale ved et menneskeliv? Kanskje det koster meg mer fordi jeg ikke vet hvordan jeg skal forholde meg til det. Jeg er redd for å være sårbar. Og døden er sårbarhetens ultimatum. I min generasjon er vi særlig fremmedgjort for døden. Døden er institusjonalisert og gjemt bort. Det burde være mye mer naturlig for meg å gjøre dette. Det burde være et språk som jeg kan bruke i møte med prosjektet, men det språket må jeg finne opp selv. Jeg må møte det som et barn, må tenke at jeg ikke skal være en flink journalist eller et kritisk medmenneske, men et barn som kan stille de spørsmålene som man kanskje ikke tør å stille.

– Hvilke spørsmål er det?

– Det spørres hva slags mennesker jeg møter. Men jeg stilte blant annet min egen far spørsmål om hva han tenker

om sin egen død. «Hvordan vil du dø?» «Hvordan er det for deg å vite at du mest sannsynlig vil bli avhengig av oss i familien eller av helsepersonell?»

Jeg har spurt en gravferdskonsulent om hva som er det verste han har vært med på, det verste han har sett. Jeg vet ikke om jeg skal ha det med, for det er ganske drøye ting. Så skal jeg møte en som har tatt livet av en annen og som har sonet straffen sin. Jeg må spørre ham om han ser på seg selv som ond. Og om hvordan man kan leve videre etter å ha tatt livet av et annet menneske. Jeg skal også møte en mor som har mistet

NOEN KAN LEVE ET HELT LIV UTEN Å SI AT MAN ER GLAD I HVERANDRE OG HVORFOR.

sønnen sin i selvmord. Jeg må spørre om hun er sint. Jeg vil ikke trække over noens grense, men jeg vil komme veldig nær. Det skal ikke handle om meg. Men jeg har et unikt perspektiv og utgangspunkt som gjør det spennende for andre å høre på.

Døden gjør oss like

Et par dager tidligere var Ingrid med en gravferdskonsulent på jobb. Det gjorde inntrykk.

– Jeg har aldri vært med å trille ut et dødt menneske som ligger i en likpose, gjøre ham fin og gre håret hans. Jeg er nødt til å tørre å møte døden. Ellers blir det bare et mystisk, skummelt fenomen som man kan dykke ned i og bli livredd av og frykte. Jeg opplevde at døden – fra å være skummel, ble menneskelig. Jeg trodde at jeg skulle vike med blikket da jeg så den døde, men det gjorde jeg ikke. Det er ikke skummelt. Det eneste som skilte meg og ham, var at han var død og jeg lever. Det er rart at et menneske bare kan bli borte. Alt forsvinner. Og så blir historien igjen. Hvilken historie er det vi skriver om vårt eget liv, og hva blir historien om oss etter at vi er borte? Den får vi aldri høre. Noen jobber hardt for å bli husket, mens andre blir glemt den dagen de dør.

I løpet av dagen sammen med gravferdskonsulenten var Ingrid også med i en bisettelse, og hun var med på å hente en mann som hadde ligget død i leiligheten sin i flere dager.

– Da jeg gikk ut blant folk etterpå, var det som om jeg bar på en hemmelighet. Jeg visste noe som ingen andre visste. «Jeg har vært på den andre siden av

livet og vært sammen med de usynlige heltene», tenkte jeg. Så begynte jeg å se på alle rundt meg og tenke: «Du skal dø og du skal dø ...». I møte med døden er vi alle like.

– Er du blitt klokere?

– Jeg vet ikke helt. Jeg blir i hvert fall mindre redd.

– For å dø?

– Jeg har aldri vært redd for å dø. Når jeg dør, vil ikke jeg kjenne på sorgen. Det er sorgen jeg er redd for. Jeg vil være glad og være den jeg er nå.

En av episodene i podkasten er en samtale mellom Ingrid og hennes far, Runar Vatnar Olsen.

I sorgen er man ekstremt sårbar. Bare det å publisere en episode med min egen far, hvor jeg griner, det er som å stå naken foran en stor folkemengde. Det er ekstremt sårbart. Men jeg tror det gjør meg mer robust.

Må tørre å gå inn i det mørke

Selv om Ingrid har en bunke med bøker om døden på skrivebordet og daglig jobber med planlegging og intervjuer til podkasten, går hun ikke rundt og tenker på døden hele tiden.

– Det er viktig å kjenne seg selv og sine egne grenser. Man må tørre å gå inn i det mørke uten å bli der, sier hun.

– Du har vokst opp med en far som er prest og som må ha hatt en del begravelser. Ble du preget av det?

– Det har jo vært død i hverdagen, faren min har hatt opptil to begravelser i uken. Men det angikk ikke meg. Det var jobben hans. Jeg klarer ikke alltid å relatere meg følelsesmessig til hvordan det er å være i en dyp, langvarig sorg, fordi jeg ikke har opplevd det selv. Jeg vet ikke hvordan det er. Vi snakker ofte om at nordmenn er dårlige til å møte mennesker i sorg. Men det er meg i et nøtteskall. Skulderen min er ikke den beste å gråte på. Venninnene mine ringer ikke meg når de har det kjipt. Og da har jeg noe å jobbe med. Jeg mener ikke at jeg skal forandre personligheten min, men jobbe litt med å tørre å være i det mørke og kjipe. Man vil jo ikke være der, det er derfor man unngår det.

Skrev minneord til faren sin

Av alle intervjuene hun har gjort – og

– I møte med døden er vi alle like, sier Ingrid Vatnar Eikje.

JEG KLARER IKKE ALLTID Å RELATERE MEG FØLELSMESSIG TIL HVORDAN DET ER Å VÆRE I EN DYP, LANGVARIG SORG, FORDI JEG IKKE HAR OPPLEVD DET SELV.

I en annen episode møter Ingrid Kadra Yusuf. De snakker blant annet om hvordan ulike kulturer forholder seg til døden.

JEG VIL VÆRE FORNØYD MED DET JEG HAR. LIVET ER FOR KORT TIL Å KLAGE OVER SMÅTING I HVERDAGEN.

skal gjøre – til podkasten, står samtalen med hennes egen far i en særstilling. – Jeg visste at denne samtalen har vi aldri hatt, og den kommer vi kanskje aldri til å ha igjen. Så da måtte jeg gjøre det skikkelig. Jeg ville skrive et minneord og lese det høyt for ham. Det er ganske spesielt å skrive i fortid. «Pappa var». Og jeg var veldig spent på hvordan han ville reagere.

– *Hvordan reagerte han?*

– Han ble skikkelig tatt på senga. Vi så hverandre ikke inn i øynene da jeg leste det, men han ble veldig rørt, og beit seg i leppa for å holde tårene tilbake. Han sa at det var sterkt å høre. Det som er fint, er at det var ikke nytt for ham, det jeg leste. Han vet hvor glad jeg er i ham. Litt av grunnen til at jeg gjorde det, var å inspirere andre til å si de tingene mens man kan. Noen kan leve et helt liv uten å si at man er glad i hverandre og hvorfor. Jeg håper at folk kan bli inspirert til å gjøre det samme – om det så bare er et brev man sender i posten.

Det er ikke ofte Ingrid har snakket om døden med faren sin.

– Det er litt annerledes med mamma. Vi snakker oftere om dype, følelsesmessige ting, og jeg vet at hun vil ha en gul kiste og sommerfugler i kirken i sin egen begravelse, smiler Ingrid.

– *Det er en jungel av podkaster der ute. Hva skiller denne fra alle de andre?*

– Så vidt jeg vet, finnes det ingen podkast som gir døden et språk. Og selv om tema er døden, så handler den egentlig om livet. Alle våre dager. Midt mellom podkaster med fjas og kjas og kunnskap, så er dette noe helt annet. Dette er kjernen. Døden begrenser oss, vi kan ikke leve som uødelige mennesker. Jeg tenker det ligger mye frihet i det.

– *Hva kan det gjøre med vårt syn på livet at vi har et mer bevisst forhold til døden?*

– Jeg begynte å lese og gjøre research til podkast-prosjektet i fjor høst. Og da begynte jeg å legge merke til ting i hverdagen som jeg aldri hadde lagt merke til før. Bladene på bakken – tenk så fint at vi har årstider. Jeg begynte å nyte kaffen mer enn jeg hadde gjort tidligere. Er det så farlig at jeg dropper den treningen? Er det så farlig at middagen svir seg? Alle disse uvesentlighetene ble mer uvesentlige. Det er så mye i livet som ikke er viktig. Fordi én gang skal vi dø. Det viktigste i livet er de menneskene vi lever sammen med. Det er viktig å le og være sammen og legge bort telefonen. Jeg er ikke så glad i nyttårsforsetter, men på nyttårsaften bestemte jeg meg for å finne et kult nyttårsforsett. Og det er å være fornøyd med livet. Konstant fornøyd – uansett. Og jeg føler at det går ganske bra. Det er en mentalitet, en vane. Jeg trenger ikke noe annet eller mer. Jeg trenger ikke en bedre mann, finere kropp, mer penger. Jeg vil være fornøyd med det jeg har. Livet er for kort til å klage over småting i hverdagen.

Ingrid understreker at hun har respekt for dem som opplever dødsangst og som er redde for å dø hver eneste dag.

– Det er mer vanlig enn man tror. Men det er lettere å håndtere den redselen hvis man tør å snakke om det.

– *Hvorfor skal jeg høre på akkurat denne podkasten?*

– Den vil gjøre livet ditt rikere. ♦

Du finner podkasten «Alle våre dager» der du vanligvis lytter til podkast.

Ingrid Vatnar Eikje (f. 1995)

• Undervisningskonsulent i Menneskeverd

• Utdannet tekstforfatter fra Westerdals School of Communication

• Har jobbet som radioreporter i Solørradioen

Podkast

Podkast er redigerte lydprogrammer som distribueres på internett. Podkasting kjennetegnes ved at lytteren gjennom abonnements tjenester kan laste ned programmene til smarttelefon, nettbrett eller lignende for å lytte til dem når det passer. Podkastteknologien omfatter også distribusjon av videofiler, men i dagligtale brukes podkast nesten utelukkende om lyd.

Podkastteknologien ble utviklet rundt starten av 2000-tallet, men det var etter at Apple lanserte sin podkast-applikasjon for iPhone og iPad i 2012 at den fikk den brukervennlige og sømløse distribusjonsformen den har i dag. Gjennombruddet kom med true crime-serien «Serial», som ble lansert av den amerikanske radiokanalen NPR i 2014.

Podkastens internasjonale gjennombrudd i 2014 inspirerte til betydelig økning av nye podkaster også i Norge, både blant frittstående aktører, etablerte mediehus og produksjonsselskaper.

Tall fra januar 2020 viser at det er 850 000 aktive podkaster med over 30 millioner podkast-episoder tilgjengelig på verdensbasis. Og antallet øker stadig.

(Kilder: Store Norske Leksikon og nettstedet podcastinsights.com)

BLIR PROSJEKTLEDER I NYOPPRETTE STILLING

Ingrid Vatnar Eikje ansettes fra mars 2020 som ny prosjektleder i Menneskeverd etter å ha vikariert som undervisningskonsulent det siste året.

– Hvis vi skal lykkes med vår visjon om at menneskeverdet skal være samfunnets viktigste prioritet, er det helt nødvendig at vi når flere mennesker enn i dag, sier generalsekretær Morten Dahle Stærk om ansettelsen av ny prosjektleder.

Vatnar Eikje skal tilhøre undervisningsteamet, men vil jobbe tett også med informasjonsteamet i staben. Formålet med den nyopprettede stillingen er å øke kompetansen på historiefremføring og å nå ut til nye grupper i nye mediekkanaler. Hun er også prosjektansvarlig for kampanjen #rockesokk.

Dahle Stærk er svært fornøyd med at Vatnar Eikje takket ja til stillingen.

– Ingrid er en dyktig fagperson som evner å se måten vi jobber på og språket vi bruker, med nye øyne. Vi la merke til henne allerede før hun startet å jobbe i Menneskeverd, etter at hun hadde skrevet en knallgod kronikk mot døds-hjelp i VG. Vi er sikker på at hun er rett person til å utvikle Menneskeverds kommunikasjonsplattform. Vatnar Eikje er utdannet tekstforfatter fra Westerdals i Oslo. Hun har vært en del av tankesmien Skaperkrafts ledertreningsprogram, har erfaring som konferansier og foredragsholder og har mye erfaring med kommunikasjon til unge mennesker. Hun har siden for jul vært prosjektleder for #rockesokk og vil blant annet være redaktør for Menneskeverds Instagram-konto i tillegg til å lage podkast rettet mot nye målgrupper.

– De store trendene i mediebransjen og spesielt hvordan unge mennesker forholder seg til medier, ligger til grunn for

Menneskeverds prioriteringer når vi skal ansette ny prosjektleder. I dag shopper man det innholdet man liker best i ulike kanaler. Tekster må være korte og interessante for å holde på oppmerksomheten, og radiodokumentaren har fått en renesanse gjennom podkast. Menneskeverd ønsker å forstå og dra nytte av disse trendene for å nå bredere ut, sier Dahle Stærk. ♦

Ingrid Vatnar Eikje går denne våren over i en nyopprettet stilling som prosjektleder i Menneskeverd.

FOTO: THOMAS LERKVIOLL

– Selv om døden er tema for podkasten, handler den mest om livet, forteller Ingrid Vatnar Eikje.

LIVSVERNPRIS TIL

Tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik overrakte årets livsvernpris til Kristin Clemet.

Mange hadde møtt fram for å overvære prisutdelingen på Hotel Continental i Oslo.

– Du er en samfunnsmentor som gjør at vi tar debatter som vi kanskje ikke ellers ville tatt, sa stortingsrepresentant Stefan Heggelund i sin tale til Kristin Clemet.

Musiker Maria Solheim bidro med vakker sang under prisutdelingen.

MODIG DEBATTANT

Mandag 3. februar mottok Kristin Clemet Livsvernprisen for 2020 på Hotel Continental i Oslo.

TEKST MARIA ELISABETH SELBEKK
FOTO SUSANNE WARD ÅDLANDSVIK

politikk. For uten respekt for hvert menneskes unike verdi kommer vi fort på avveie. Derfor er det også så farlig å gradere menneskeverdet. Jeg kan selvsagt og anerkjenne flere av argumentene til dem som står på andre siden av meg i debatten om abort, men jeg mener fremdeles at det fortsatt er prinsipielt vanskelig at et menneske skal bestemme om et annet menneske skal leve. Det overrasker meg i disse debattene at så få er villig til å erkjenne at abort er et etisk dilemma og at det dreier seg om to liv, sa han.

– Det er nedslående at når noen forsøker å ta opp viktige etiske spørsmål, som fosterreduksjon, paragraf 2c og reservasjonsrett, så er det mange som blokkerer slike debatter ved å umiddelbart gå i skyttergravene og hevde at dette dreier seg om kvinners selvbestemmelse. Disse blokkerer for en god og rolig debatt om viktige etiske spørsmål, påpekte han.

For godt selskap

Under sin tale takket Kristin Clemet styret i Menneskeverd, som velger vinneren av Livsvernprisen.

– Det var en stor overraskelse og en flott begrunnelse. Jeg synes jeg har kommet i et for godt selskap når jeg ser på alle dem som har mottatt prisen før meg og som kjenner disse spørsmålene på kroppen på en helt annen måte enn meg. Jeg har i grunn skrevet og snakket, men det har jeg til gjengjeld gjort i 30 år, sa hun. – Mitt første engasjement kom på 90-tallet, da jeg som ung stortingsrepresentant skulle være med på den første behandlingen av bioteknologi-

tatt opp en veldig viktig debatt. Det ble utgangspunktet for den nye abortdebatten hvor vi fokuserte på senabort, sortering og mulighetene for å designe barn, fortalte hun.

– Jeg vil også understreke betydningen av at vi har et samfunn som tolererer et mindretallsyn som jeg selv ikke nødvendigvis deler, sa hun.

Samfunnsmentor

Blant dem som holdt hilsener til prisvinneren, var stortingsrepresentant Stefan Heggelund. Han takket Kristin Clemet for hva hun har betydd for ham som ung politiker.

– Alle i livet trenger en rettesnor. For mange mennesker er du, Kristin, en rettesnor, eller så har du hjulpet mange av oss å finne en rettesnor. Det vet jeg fordi du har hjulpet meg. Du har inspirert og hjulpet meg til å få en forståelse av ulike standpunkter og hvorfor vi mener det vi mener. Noen er kanskje bare født til å være mentor, og du er en slik. Du har hjulpet mange til å finne et fundament. Du har løftet debatter som mange ikke vil ha noe med å gjøre. Jeg tror det er flere som har sympati med disse standpunktene enn det man kan få inntrykk av i den offentlige debatten. Og på grunn av Kristin har det blitt lettere å ta til orde mot det som ofte fremstår som selvfølgeligheter i den offentlige debatten. Du er en samfunnsmentor som gjør at vi tar debatter som vi kanskje ikke ellers ville tatt, sa han.

Hanne Skartveit, politisk redaktør i VG, uttalte blant annet:

– Vi trenger å bli minnet på

HVORFOR BLIR MANGE SÅ SINTE NÅR DET HANDLER OM Å BESKYTTE LIV?

Barnelege og professor Ola Didrik Saugstad i sin hilsen til prisvinneren

loven. Jeg arbeidet veldig mye med den meldingen, blant annet om senaborter – som vi uten å få reaksjoner kalte eugenisk indikasjon. Det virket som det var et oppdrammet behov på 90-tallet for å snakke om abort etter mange års taushet, sa hun.

– Etter at jeg hadde markert meg i disse spørsmålene, fikk jeg veldig mye respons per brev, spesielt fra foreldre til barn med Downs syndrom. Og da jeg skulle møte Kristin Halvorsen til debatt i Dagsnytt atten, så syntes hun, til min store overraskelse, at jeg hadde

dilemmaene, for de er der. Vi kan ikke late som om de ikke er der.

Barnelege og professor Ola Didrik Saugstad sa blant annet: – Du sier at abort er og blir et etisk dilemma, og det er når dilemmaet blir borte, det virkelig blir et problem for samfunnet vårt. Hvorfor blir mange så sinte når det handler om å beskytte liv? Ja, det lurte jeg også på, sa han.

Andre deltakere under utdelingen var kirkehistoriker og forsker Eivor Oftestad og artist Maria Solheim. ♦

Det er ingen hvem som helst som mottar Livsvernprisen i dag, sa generalsekretær i Menneskeverd, Morten Dahle Stärk, under prisutdelingen.

– Prisvinneren har en imponerende CV, men det er ikke på grunn av den at hun får prisen, sa han videre.

– Den får hun fordi hun er prinsipiell i sakene rundt livets begynnelse og dets slutt, og fordi hun ønsker å fremme toleranse for de av oss som har et restriktivt syn på blant annet abort. Tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik delte ut prisen på vegne av Menneskeverd, og påpekte hvor viktig det er at menneskeverdet blir holdt høyt av alle verdier i samfunnet.

Livsvekkelige spørsmål

– Organisasjonen Menneskeverd arbeider modig for mennesket – født som ufødt. Dere jobber med livsvekkelige spørsmål, og dagens prisvinner er en av dem som tør å ta denne debatten. Menneskeverdet er grunnlaget for all

FOTO MOSTPHOTOS

Ifølge transhumanister vil det forbedrede mennesket 2.0 ha radikalt forbedrede intellektuelle evner, være fri for smerte, ha en fysisk kropp som er uten lyte, ha økt sitt bevissthetsnivå vesentlig og i beste fall kunne unngå aldringsprosessen.

LIKEVERD I BIOTEKNOLOGIENS TIDSALDER

I 1948 tok en desillusjonert verden farvel med ideen om at man kan sortere ut uønskede egenskaper og forbedre menneskeslekten ved bruk av teknologi. Gjennom 1800-tallet vokste det fram en rase-teori som ble helt mainstream, i mellomkrigstiden tvangssteriliserte man mennesker i stor skala og under krigen kulminerte sorteringen i nazistenes eutanasi-program. Kan vi unngå at det skjer igjen?

TEKST MORTEN DAHLE STÆRK

I boken *Radical Evolution* tar tidligere Washington Post-redaktør og senere professor Joel Garreau oss med inn i et fremtidssenario, som i motsetning til dystopiene *1984* og *Brave New World* på en realistisk måte tematiserer de utfordringene ny teknologi stiller oss overfor. Forfatteren ber oss tenke 15 år frem i tid og se for oss en datter som nylig er ferdig med første semester av jusstudiene sine. Datteren kommer hjem på ferie og lurar på hvordan hun skal beskrive sine «forbedrede» medstudenter – mennesker som har råd til og er villig til å ta radikale teknologiske muligheter i bruk. Forfatteren beskriver noen muligheter for hvordan et slikt oppgradert menneske kan se ut:

- De har en utrolig tankekapasitet. De tenker raskere og mer kreativt enn hun hadde kunnet se for seg.
- De har fotografisk minne, og de sluker bøker på minutter.
- De er vakre og har sterke kroppar som ikke trenger mye trening.
- De snakker om å unngå alderdom og kanskje leve evig.
- Medstudentene er vaksinert mot smerte.

Jenta i den tenkte historien kaller de for «naturlig», men hun har få muligheter til å holde følge med disse forbedrede menneskene – en date med en av dem er utenkelig.

Mennesket 2.0

Hvis du er som meg, så skremmer dette gjennomførte sorteringssamfunnet mer enn de fascinerende bøkene til Orwell, Huxley eller samtidsforfatteren Margaret Atwood (*The Handmaid's Tale*). Årsaken er at deler av scenarioet over, oppleves som nærmere i tid: Kyberteknikk (f.eks. proteser som gir mennesker bedre funksjoner), metoder for smertelindring og genteknologi er teknikker som er i rivende utvikling. I en interessant kommentar til utviklingen innenfor kyberteknikk, skriver Morgenbladets samfunnsredaktør Lena Lindgren: «Paralympics er en interessant demonstrasjon av at transhumanismen ikke er science fiction, som mange tror, men et prosjekt som realiseres her og nå. (...) På alle distanser over 400 meter er funksjonshemmede, med proteser eller rullestol, nå raskere enn normalutøveren.»

Transhumanismen er en måte å tenke om fremtiden på som forutsetter at mennesket i den nåværende form ikke er ferdig utviklet, men i en forholdsvis tidlig fase. Det forbedrede mennesket 2.0 vil ha radikalt forbedrede intellektuelle evner, være fri for smerte, ha en fysisk kropp som er uten lyte, ha økt sitt bevissthetsnivå vesentlig og i beste fall kunne unngå aldringsprosessen. Innflytelsesrike tenkere som Jürgen Habermas, Francis Fukuyama og Hans Jonas har alle advart mot transhumanismen som en trussel mot menneskeverdet. Transhumanismen vektlegger ofte en radikal, liberal konsekvensetikk der individets avgjørelser står i sentrum. Så lenge forbedringen oppleves god for vedkommende – og ikke er vesentlig til skade

Vi rister på hodet av hvordan nazistene satt rasehygiene i system – med katastrofale konsekvenser i døds-hjelp-programmet som gikk sterkt utover blant annet handikappede og såkalt åndssvake. Men vi må ikke glemme at blant annet norske sosialdemokrater satt i forsetet når man i mellomkrigstiden innførte steriliseringslover for å forbedre den menneskelige arvemassen. Spesielt samer og rom-folk ble utsatt for behandling som vi i dag tenker tilbake på med avsky. Forfatter Thorvald Steen problematiserer i podkasten Menneskeverdig at «man (etter krigen) har gitt nobelprisen i medisin til to aktører (Muller og Lorenz) der man ikke snakker om sortering av andre raser, men at man skal renske i menneskerasen.» Debatten

foreta ultralydundersøkelser eller blodprøve av mor (ikke-invasive metoder) eller metoder som krever et lite inngrep, som fostervannsprøve eller morkakeprøve (invasive metoder). Den mye omtalte NIPT-testen gjør det mulig å analysere DNA fra fosteret på et tidlig stadium i svangerskapet. Metoden gjør behovet for invasive prøver mindre (disse prøvene gir også 0,5-1% sjanse for spontanabort). Debatten i Norge har ikke dreid seg om å tilby NIPT til alle gravide, men om å tilby NIPT til dem som allerede i dag har rett på fosterdiagnostikk. På et samtalemøte arrangert av Menneskeverd 25. oktober 2017, er Bioteknologirådets direktør helt klar på at tilbudet om fosterdiagnostikk ikke bør utvides til flere grupper enn i dag – selv om NIPT er vedtatt tatt

VIL DET VÆRE Plass FOR ET MENNESKE MED SMERTER OG SKAVANKER I ET SAMFUNN HVOR ENS FORELDRE ELLER EN SELV HAR ANSVARET FOR Å VAKSINERES MOT SMERTER ELLER TA IMOT STAMCELLEBEHANDLING SOM KURERER MEDFØDT SYKDOM?

for andre – så står ingenting i veien for oppgraderingen. Transhumanister problematiserer gjerne det klassisk humanistiske skillet der man skiller mellom lindring av nød og sykdom på den ene siden, men på den andre siden har vært forsiktig med å aktivt jobbe for å forbedre mennesket.

Avl på mennesker

Allerede ved slutten av 1700-tallet ble rasebegrepet innført i vitenskapen, og en tysk lege mente at man måtte kunne klassifisere mennesker på samme måte som man klassifiserte planter og dyr. Homo Sapiens ble delt inn i fem raser, hvor den hvite var standarden, og de andre rasene var «degenererte» utgaver av denne. Psykiater Nils Johan Lavik kaller perioden mot slutten av 1800-tallet for rasismens «gullalder» ettersom alle var rasister uten å vite om det. Samtidig dukker tankene om å forbedre menneskerasen opp flere steder i Europa. Begrepet eugenikk ble introdusert i 1883 av Sir Francis Galton (Darwins yngre fetter). En studie av begavede familier i England viste at gode evner gikk i arv, og han foreslo at de smarte familiene burde stimuleres til å få flere barn og tilsvarende burde det legges begrensninger på de dumme.

har derfor beveget seg fra å handle om aktiv inngripen fra myndighetene for å fremme egenskaper i befolkningen, til mitt og ditt valg om hva slags forbedring vi selv skal ha eller hva slags barn vi ønsker å få. Har eugenikken oppstått i ny drakt som KrF-politiker og forfatter Erik Lunde skriver: «Den nye eugenikken (...) forfølger de samme målene som den gamle eugenikken. Den dyrker det perfekte, men viser ingen interesse for å beskytte det sårbare og ufullkomne livet.»

De største utfordringene

I det følgende vil jeg oppsummere noen av de vanskeligste spørsmålene vi står overfor innen human bioteknologi – spesielt der hvor vi står i fare for å skape et sorteringssamfunn. Kort sagt har vi gjennom de siste tiårene gått gjennom tre stadier: Generell fosterdiagnostikk, gentesting av embryoer og nå genredigering.

Fosterdiagnostikk

I mange tiår var undersøkelser tidlig i svangerskapet begrenset til å gi oss informasjon om embryo/fosteret. Det eneste valget man stod overfor, om resultatet var uønsket, var å avbryte svangerskapet. I dag kan man enten

i bruk. Dagens fosterdiagnostikk stiller likevel store etiske spørsmål allerede i dag: Med unntak av noen svært sjeldne tilstander, er det kun kromosomfeilene trisomi 13, 18 og 21 som kan oppdages med dagens metoder. Hvorfor jakter vi på akkurat disse tilstandene? Hvorfor tar vi livet av mennesker som har akkurat Downs syndrom? En tilstand som i de fleste tilfellene er fullt forenlig med et godt liv. Ut fra tanken om at menneskeverdet i prinsippet er ukrenkelig, hvorfor reduserer vi menneskeverdet til mennesker fordi de er annerledes? Kan det være noe ved vår kultur som forakter det svake og sårbare?

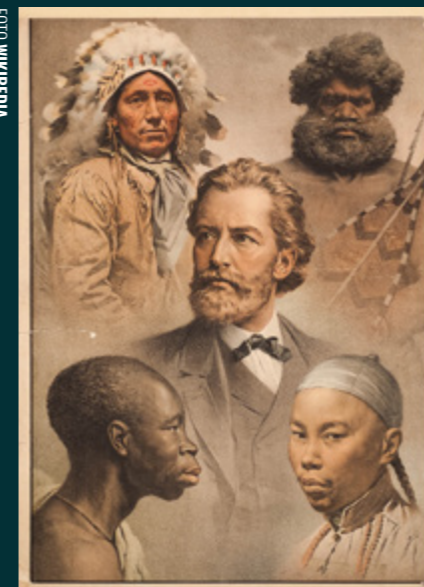
Gentesting av embryoer

I 2004 eksploderte en av de mest følsomme sakene innenfor helsefeltet i norsk presse i nyere tid. En konkret sak ble foranledningen til en lovendring i bioteknologiloven som åpnet for gentesting av embryoer (PGD). Den tyrkiske gutten Mehmet Yildiz, som da var seks år, trengte behandling for den arvelige blodsykdommen Thalassemi. En av behandlingsformene som var aktuelle, var stamcellebehandling fra et søsken; Mehmet hadde en storebror, men han hadde ikke riktig vevstype. Det var 25 % sjanse for at et søsken har

samme sykdom, og det var samtidig bare 25% sjanse for at et nytt søsken hadde riktig vevstype. Løsningen var å befrukte en rekke egg og teste dem for sykdom og riktig vevstype. Saken ble en stor mediasak hvor SV til slutt snudde og sammen med Ap og FrP påførte Bondevik 2-regjeringen et stort nederlag. Helseminister Dagfinn Høybråten argumenterte hele tiden prinsipielt mot innføringen fordi den var i strid med bioteknologilovens intensjon om at et menneske er et mål i seg selv og ikke kun et middel for andre. I dag er det kun lov å benytte denne metoden når en eller begge foreldrene er bærer av alvorlig sykdom og det er stor sjanse for at barna får den samme sykdommen. Fremtidens problemstillinger vil øke i takt med mer og mer kjennskap til genmaterialet vårt. Hvis vi ved assistert befruktning i fremtiden kan velge blant 50 befruktede egg ut fra en rekke kriterier, hva gjør det med vårt syn på enkeltmennesket? Hvilke sykdommer er alvorlige nok for en slik test? Dessuten blir det store mengder befruktede egg til overs som blir destruert; hva med menneskeverdet til disse?

Genredigering

Den siste metoden vil trolig helt endre hvordan vi ser på oss selv som mennesker. For første gang i historien vil vi ha muligheten til å endre selve livskoden – DNA-et – noe som gir oss

På slutten av 1700-tallet ble Homo Sapiens delt inn i fem raser, hvor den hvite var standarden, og de andre rasene var «degenererte» utgaver av denne.

helt nye muligheter for å bestemme hvilke typer barn vi vil ha. Hittil har utvelgelse av egg, sæd og befruktede celler med ønskede egenskaper, vært de eneste mulighetene vi har hatt til

VI BEVEGER OSS GRADVIS MOT ET SAMFUNN HVOR DET LEGGES STØRRE PRESS PÅ VÅR YTEEVNE SOM ENKELTINDIVIDER.

å velge egenskaper på barna. I august 2019 kom nyheten om at forskere ved Universitetet i Oregon angivelig skal ha klart å reparere en genfeil som gir hjertesykdom ved hjelp av den mye omtalte CRISPR-metoden. Foreløpig høster metoden mye kritikk, både metodekritikk og kritikk for å gå over viktige etiske grenser. Men antakelig vil aksepten for å ta i bruk slike metoder øke de nærmeste årene. Redigering av gener er svært komplekst, og det er langt frem før vi kan redigere oss til smartere barn, men vi har startet på en prosess som er vanskelig å stoppe. Spørsmålene står også her i kø: Hva gjør det med oss som samfunn at vi er i ferd med å kunne eliminere en del arvelige sykdommer? Er det riktig å sløse med enorme mengder befruktede egg for å forske frem denne type resultater? Hvis noe går galt, vil alle fremtidige generasjoner basert på dette DNA-et bli rammet, er det rett å ta den sjansen?

Sorteringsblikket

Forfatter Thorvald Steen snakker om samfunnets Sorteringsblikk. Hvilke liv eller hvilke egenskaper vi sorterer ut, formes hele tiden av de holdningene vi har til andre mennesker og hvilke egenskaper vi verdsetter. Skallemålinger av samer, tvangssterilisering av tater, abort på jentefostre i India og utsortering av fostre med Downs syndrom gir oss informasjon vi ikke liker om oss selv. Det er et spill som viser oss våre fordommer. Vi lever ikke i et ukontrollert sorteringssamfunn, og det er et stykke frem før vi målrettet designer babyer med ønskede egenskaper. Men vi beveger oss gradvis mot et samfunn hvor det legges større press på vår yteevne som enkeltindivider.

Vi er tilbake ved den tenkte fremtiden i starten av artikkelen: Er det mulig å tenke seg at man radikalt kan forbedre

deler av menneskerasen på den ene siden uten at vi forer sorteringsblikket? Vil det være plass for et menneske med smerter og skavanker i et samfunn hvor ens foreldre eller en selv har ansvaret

for å vaksineres mot smerter eller ta imot stamcellebehandling som kurerer medfødt sykdom? De som mest bevisst fremmer en slik utvikling, legger ofte til grunn en radikal konsekvensetikk der bevissthet, intelligens, opplevd lykke eller tilfredshet er de høyeste målene. Da sier vi samtidig farvel til ideen om at mennesket har en iboende verdi uavhengig av livskvalitet eller andre egenskaper.

I en tenkt fremtid hvor vi mye mer aktivt enn i dag sorterer ut uønskede egenskaper, så legger det et voldsomt press på mennesker som av ulike grunner ikke passer inn i den formen samfunnet setter. Derfor er det avgjørende at vi tar et klart standpunkt for likeverd og menneskets iboende verdighet. ♦

Artikkelen har tidligere stått på trykk i årsskriftet Dignitas.

Kilder:

Bostrom, N., 2017/1. nov., *The transhumanist FAQ: A general introduction*, okt., 2003 <http://www.nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf>

Garreau, J., 2005 *Radical Evolution: The Promise and Peril of Enhancing Our Minds, Our Bodies – and What It Means to Be Human* (New York: Doubleday).

Lavik, N.J., *Rasismens historiske røtter: Rase, psykiatri og vitenskap – et historisk perspektiv* (Oslo: Tano Aschehoug)

Lindgren, L., 2016 «Yngre, raskere, sterkere, penere», *Morgenbladet* 7. okt

Steen, T., 2017, «#2 – Thorvald Steen, forfatter av *Det hvite badehuset*», podkasten *Menneskeverdig* 16. okt

– SNAKK MER OM ETTERVIRKNINGENE

Nina Susanne Rydland Fossum har opplevd både spontanabort, å miste en tvilling i magen og å få tvillinger. Debatten om tvillingabort har gått sterkt inn på henne, og hun reagerer på at det ikke har blitt snakket mer om ettervirkningene.

TEKST MARIA ELISABETH SELBEKK

Menneskeverd møter Nina Susanne Rydland Fossum (45) i Tønsberg der hun jobber som sosionom. Selv er hun oppvokst på gård i Fitjar på Stord, men hun og familien har bodd mange år på Østlandet. De tre eldste jentene har flyttet hjemmefra, men en sønn og en fostersønn bor fortsatt hjemme. At hun i dag skulle være fembarnsmor, var ingen selvfølge.

– Jeg ble gravid for første gang da jeg var 21 år gammel. Da jeg var cirka 10 uker på vei, fikk jeg store smerter og reiste i all hast til sykehuset. Der spontanaborterte jeg i et bekken, forteller hun.

– Jeg kunne tydelig se at det var en liten gutt. Jeg vet jo at dersom man spontan-aborterer, så er det ofte fordi fosteret ikke er levedyktig, men det var likevel en sorgprosess for meg. Vi lurte på hva som kom til å skje med den lille gutten vår. For oss var jo dette et lite barn vi hadde mistet.

De fikk høre at fosteret kom til å bli kastet og brent som biologisk avfall, men fikk overtalt sykehuset til å la dem få med seg den lille gutten i en eske.

Nina Susannes eldste datter Linnea (midten) mistet sitt tvillingsøsken. Litt over et år senere kom lillesøstrene Maria og Susanne, som er eneggede tvillinger.

– På grunn av det som skjedde i familien min da jeg var liten, så ville vi gravlegge ham. Vi gravla ham i skogen og hadde vår lille minnestund der, forteller hun.

Mistet lillesøsteren

Ninas mor, Gunnhild Anne Svenheim Rydland, er på besøk denne formiddagen og forteller hva som skjedde da Nina var ni år gammel. Da mistet hun sitt femte barn i sjetten svangerskapsmåned.

– Hun levde da hun ble født, men døde på vei til Haukeland sykehus. Hele familien og alle barna var naturligvis i sorg, for de hadde gledet seg til å få en lillesøster, forteller Gunhild.

– Vi bodde i generasjonsbolig ute på landet, og det var så godt å få ta del i

den prosessen, for vi mistet et søsken som vi ikke hadde sett. Vi var med og fant gravstein og hadde gravferd for den nærmeste familien mens alle vi søsknene sto rundt den bittelille kisten, forteller Nina Susanne.

Påvirket en endring

Noen uker etter at Nina Susanne mistet sitt første barn, hadde Bjørgvin bispedømme en samling på Helgatun høyfjellshotell, der Nina jobbet på den tiden. Da hun fortalte historien sin, var responsen hun fikk fra prestene at kirken burde legge til rette for at også de som har mistet barnet sitt tidlig i svangerskapet, måtte få gravlegge dem i vigslet jord.

– Dette var i 1996, og i 1998 ble det vedtatt at også de som mister barnet sitt tidlig, kan få gravlegge det i vigslet jord. Det var veldig fint. Kanskje vår historie var med og påvirke denne endringen?

Kun det ene hjertet slo

Tiden gikk, og Nina Susanne ble gravid igjen. Men også denne gangen ble hun dårlig, og dro til sykehuset. Der fikk hun ultralyd, og til hennes store overraskelse

sa legen at han så to barn der inne.

– Han fortalte meg at det ene hjertet slo, men ikke det andre. I flere uker etterpå kom det rester av det andre fosteret ut, og det var en kjempestor påkjønning for meg. Det var heller ikke sikkert at det kom til å gå bra med den andre, men heldigvis gjorde det det, forteller Nina. Den 19. august 1997 ble den ene tvillingen født.

– Det var ei nydelig jente, til stor glede og ikke minst lettelse, forteller hun.

Allerede et år etter at Linnea ble født, ble Nina Susanne gravid igjen. Ultralyden viste atter en gang at det var to barn i magen. Denne gangen fikk hun ikke de komplikasjonene hun hadde i de to første svangerskapene, og 30. oktober 1999 fikk Nina Susanne to tvilling-jenter.

I dag er alle de tre jentene til Nina blitt voksne.

– Tvilling-jentene har alltid vært nært knyttet til hverandre. De er veldig like, og mange klarer ikke å skille dem fra hverandre. Noen ganger har de opplevd

FOTO MARIA ELISABETH SELBEKK

– Fosterreduksjon og abort handler om menneskeliv, sier Nina Susanne Rydland Fossum.

flere ganger. For henne blir det veldig spesielt, siden hun vet at hun er tvilling, men likevel er alene, samtidig som hun har to lillesøstre som er tvillinger. Dette har hun kjent en god del på gjennom oppveksten, forteller hun.

Psykisk belastende

Da fosterreduksjon, eller tvillingabort, skapte oppmerksomhet i mediene for noen år siden, kjente Nina Susanne at det gikk inn på henne at det i det hele tatt er tillatt å ta bort én av to.

– Jeg tror mange kvinner ikke er klar over hvilke konsekvenser en tvillingabort kan ha for både kvinnen og barnet. Dersom noen velger tvillingabort, bør de vite at det kan være svært psykisk belastende for den ene å vite at

kontroversielt. Nå er vi der at det nesten har blitt umulig å snakke om det eller å si at man har et restriktivt syn. Men vi har jo ytringsfrihet, og den bør også vi som er i minoritet få benytte oss av, sier hun.

Vil ikke dømme

– Jeg vil ikke dømme noen som har tatt abort. Og situasjonene er mange og vanskelige for de som tar et slikt valg. Jeg tror at et barn alltid vil følge deg – men du kan velge å ha fokus på det eller ikke, sier hun.

Å få tvillinger er ofte ikke uten utfordringer, men Nina Susanne mener utfordringene ofte får for stort fokus.

– Å få tvillinger er dobbelt arbeid, men også dobbel glede. Jeg har en søster som har barn med atten måneders mellomrom. Jeg som har tvillinger, har hatt mindre jobb enn henne, fordi man kan samkjøre barna med både mating og søvn, men det kan du ikke på samme måte når det er ett år imellom dem. Selvfølgelig måtte vi ha to av alt, både senger og bilsete, men for de fleste i dag så er ikke dette et problem. Dersom slike småting skal bestemme om et menneske får leve eller ikke, så har materialismen kommet altfor langt, avslutter Nina Susanne Rydland Fossum. ♦

JEG TROR AT ET BARN ALLTID VIL FØLGE DEG – MEN DU KAN VELGE Å HA FOKUS PÅ DET ELLER IKKE.

å gjøre de samme tingene, uten at de har visst hva den andre gjorde – slik også andre tvillinger kan erfare.

– Den eldste datteren min har derimot mange ganger savnet sin tvillingsøster eller -bror. Det har hun fortalt meg

deres bror eller søster er tatt fra dem, sier hun.

Hun ønsker å problematisere et samfunn som gjør det stadig enklere for mennesker å bestemme over liv og død.

– På få år har tvillingabort blitt veldig

FOTO PRIVAT

HISTORISK LAVE ABORTTALL

FOTO MOSTPHOTOS

Nye tall viser en nedgang i antallet aborter i Norge. En årsak kan være økt bruk av prevensjon blant yngre mennesker.

For første gang er tallet på aborter i Norge under ti per 1000 kvinner. Nedgangen skyldes i hovedsak færre aborter blant kvinner under 25 år.

Fra 2018 til 2019 var det en nedgang i både selvbestemt abort og nemndbehandlede aborter, viser ferske tall fra Folkehelseinstituttet. Aborttallene har aldri vært lavere enn i 2019, da det ble registrert 11 726 svangerskapsavbrudd i Abortregisteret. Raten for aborter var da for første gang under ti per 1000 kvinner, nærmere bestemt 9,7. Åtte av ti aborter ble utført før ni uker, og ni av ti aborter ble utført medikamentelt. Det er en tendens til nedgang i alle aldersgrupper, ifølge overlege Mette Løkeland-Stai i Abortregisteret. Hun tror en av årsakene til nedgangen er at unge er blitt flinkere til å bruke prevensjon, og at de tar med seg disse vanene inn i voksenlivet.

Forskjeller mellom fylker

Det er fortsatt regionale forskjeller, men disse er mindre enn tidligere. Målet i antall aborter per 1000 kvinner i alderen 15-49 år ble det i 2019 utført flest aborter i Troms og Finnmark, med 13,3. Deretter fulgte Oslo med 11,8 og Nordland med 10,1. De laveste tallene er i Møre og Romsdal med 7,5 og Rogaland og Agder med henholdsvis 8 aborter per 1000 kvinner i hvert fylke.

Nedgang i nemndbehandlede aborter

Svangerskapsavbrudd etter tolv uker må behandles av en nemnd. Sakene som får avslag i primærnemnda, sendes automatisk videre til en klagenemnd. Tallet på nemndbehandlede aborter gikk ned 9,3 prosent i 2019 sammenlignet med

året før. Det ble i 2019 utført 516 slike aborter, det laveste tallet siden 2003. 508 av disse var innvilget i primærnemnd, mens åtte kvinner fikk endelig avslag etter behandling i klagenemnda.

– De fleste nemndbehandlede avbruddene ble innvilget på grunnlag av risiko for fosterskader, sosiale forhold og/eller mors helse, sier Løkeland-Stai.

Færre nemnder kan ha innvirket

Nedgangen i nemndbehandlede aborter varierte en god del mellom de ulike helseregionene fra 2018 til 2019. Regjeringen vedtok i 2017 å redusere tallet på primærnemnder fra 35 til under 17. I 2019 var antallet redusert til 25 primærnemnder. Dette kan ha hatt innvirkning på nedgangen i nemndbehandlede aborter, ifølge Løkeland-Stai. I Helse Vest var det to primærnemnder i 2019. Nedgangen i nemndbehandlinger var på 18,4 prosent. I Helse Midt-Norge var det fire primærnemnder og en nedgang på 9,9 prosent. Helse Sør-Øst hadde 13 primærnemnder og en nedgang på 6,5, mens Helse Nord hadde seks primærnemnder og en nedgang på 5,7.

Løkeland-Stai sier det er usikkert hva nedgangen i nemndbehandlede svangerskapsavbrudd skyldes. Tallene varierer fra år til år, og det har også tidligere vært en lignende nedgang. – Men det er interessant at det er så stor regional forskjell. Vi kan derfor ikke utelukke at færre nemnder har påvirket tallene. Dette er noe vi må se videre på, sier hun. ♦

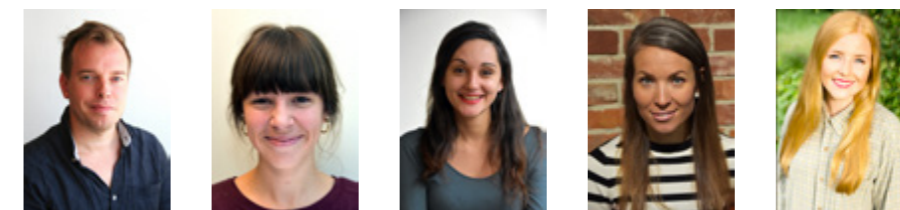
ROCKESOKK 2020

21. mars arrangerte Menneskeverd og stiftelsen VI Rockesokk med slagordet «Vi er alle vinnere!»

Et bilde av statsminister Erna Solberg, hekkeløper Karsten Warholm og rytmisk gymnastikk-trener Katelyn Garbin har prydet reklameskjermer på alle flyplasser, tog- og t-banestasjoner over hele landet i forkant av Rockesokk-dagen – og nederst på bildet ser vi logoene til Menneskeverd og stiftelsen VI.

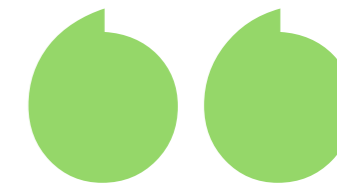
Rockesokk markeres årlig i forbindelse med den internasjonale dagen for Downs syndrom. Alle oppfordres til å gå med to ulike sokker denne dagen for å vise at de setter pris på mangfold.

– Vi løfter frem at alle er vinnere, uavhengig av egenskaper og diagnoser, sier Menneskeverds prosjektleder for Rockesokk 2020, Ingrid Vatnar Eikje.

NYTT OM STABEN

Det er flere endringer i Menneskeverds stab denne våren. Generalsekretær Morten Dahle Stærk har foreldrepermisjon frem til sommeren. Undervisningsansvarlig Karianne Schandy Dinessen og undervisningskonsulent Sara Marie Grimstad kommer tilbake fra sine foreldrepermisjoner. Kristin Rudstaden, som har vært vikar for undervisningsansvarlig, vil gå inn i et vikariat som kommunikasjonsrådgiver for Maria Victoria K. Aanje, som er i foreldrepermisjon. Ingrid Vatnar Olsen, som har vært vikar for undervisningskonsulent, går inn i en nyopprettet stilling som prosjektleder.

«Abort er og blir et etisk dilemma. Jeg har, som en del av mitt engasjement, alltid vært opptatt av å vise respekt for dem som har et absolutt og prinsipielt konsekvent syn – og jeg mener at samfunnet hadde blitt fattigere, dersom disse stemmene stilnet. Men selv kan jeg ikke rose meg av å ha et så konsistent syn, og det må jeg både leve med og være ærlig om.»

Kristin Clemet til avisen Dagen
19. februar 2020

«Er det rart at inkluderingsdugnaden feiler? Hvem ønsker å bli ansatt, ikke på grunn av det man kan bidra med, men for at regjeringen og arbeidsgiveren skal kunne sole seg i glansen av å ha inkludert noen? Da blir du redusert fra å være en ressurs til å bli et veldedighetsprosjekt. Menneskesynet og diskrimineringen går hånd i hånd. Ingen ønsker å være målgruppe for en inkluderingsdugnad.»

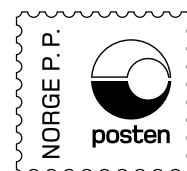
Tove Linnea Brandvik, leder i Norges Handikapforbund og Tamarin Varner, leder i Norges Handikapforbunds Ungdom i en kronikk i Klassekampen
4. februar 2020

«Målet vårt må være at rammen rundt den enkelte gravide er gode og trygge nok til at den enkelte ser på muligheten for å bære frem barnet sitt som reell. Da må både gode nettverk, veiledning og støtteordninger være på plass og tilpasset den enkelte.»

Olaug Bollestad, nestleder i KrF i Vårt Lands verdidebatt, 6. februar 2020

Returadresse: Menneskeverd, Storgaten 10b, 0155 Oslo

PODKAST SOM GIR DØDEN ET SPRÅK

Vi utsetter praten om døden, og plutselig kan det være for sent. I en ny podkast fra Menneskeverd møter Ingrid Vatnar Eikje mennesker som på ulike måter har kommet nær dødens brutalitet. Håpet er å gi døden et språk. Og en mulighet til å forsone oss med den.

Du finner podkasten «**Alle våre dager**» der du vanligvis lytter til podkast.

Se www.menneskeverd.no for mer informasjon.

